

jükön azonban kialakult íróegyéniségek művészi jegyeit példázhatnánk: lényegében azt, ami az Utunk „nagykorúsodási ankétját“ is időszerűvé tette; azt, ami országhatárokon belül és kívül felfigyeltetett irodalmunkra; azt, ami meghozta a többtízszes példányszámokat s a nem protokolláris fordításokat, magyar nyelvterületen kívüli sikereket. Sorra vehetnénk az évkönyv szerzőit, kimutatva, hogy az itt közölt vallomások milyen szétválaszthatatlanul kötődnek elmúlt évekbeli könyvsikereikhez — vagy már az új művek hírnökei. (Kacsó Sándortól, Szabó Gyulától megjelenés előtt álló könyvekből kapunk mutatványt.) Némelyik évkönyv-írás a szerzők legjobb formáját mutatja, alkalmi jellegében is befejezett, meggyőző műalkotás, mint például a Denevér az ajtófélfán (Páskándi) vagy a Nagyvárad (Bajor) — nem szólva természetesen a versekről.

Unnepeljünk tehát?

Józanul vegyük számba a valóságot. És örvendjünk, hogy az Utunk-évkönyv minden új esztendő első heteinek megszokott olvasmányává lett, amely már hozzátartozik irodalmi életünkhöz, szerencsés esetben irodalmunkhoz is.

És a szülőföldhöz.

Kántor Lajos

Egy régi találkozás emléke

Kosztolányi Dezsőt, akinek pár versét még az első világháború végén ültettem át románra, ha jól emlékszem, 1934 nyarán ismertem meg Emil Isac vendégszerető házában. Mondanom sem kell, hogy a magyar szellemiség e kiváló szószólójának, az akkor már európai hírű lírikusnak és műfordítónak váratlan megismerése, valamint az ő megragadó közvetlensége, már az első percekben a legmélyebb impressziót gyakorolta rám.

Előljáróban, Emil Isac a dolgozószobájában uralkodó költői rendetlenségre mutatva, amely nélkül, mint hangsúlyozta, már nem is éreznék jól magát, majd Adyval, a csucsai halhatatlan bárdal való szoros baráti kapcsolatainak elégikus megidézése után, a könyvek sorsára terelődött a szó, s az Üllői úti fák nagy éneke az mondotta neki:

— Tudja, kedves barátom, habár hirtelen nem jut eszembe, kinek is a mondása az a bizonyos Habent sua fata libelli (de várjunk csak, talán éppen a Terentianus Maurusé) — nem vitás, hogy minden könyv kétszer születik meg: először, amikor megírják, másodszer pedig akkor, amikor elolvassák. Hogy aztán milyen körülmények vagy tényezők határozzák meg a rossz vagy a jó könyvek keletkezését és sorsát, erről az igen-igen bonyolult problémáról sokat lehetne vitatkozni. De talán még többet arról, hogy számtalan olvasó, akinek szemléletmódja homlokegyenest ellenkezik a legtöbb kritikus meggyőződésével, gyakran a rossz könyvek mellett tör lándzsát, a jókat viszont felelőtlen könnyelműséggel egyszerűen értéktelennek tekinti. Hát igen, az állandóan változó világ ellenére, mindig is így volt ez: „Kinek a pap...“ — vagy a skolasztikusok mondása szerint: „De gustibus...“ Mindenesetre, szerintem a remekművek sorsa rendszerint a papíron dől el, mégpedig tenger-

nyi véletlen parancsára. És ha valaki mégis azzal az eltökélt szándékkal ragadja kezébe a tollat, hogy élete főalkotását úgy írja meg, hogy az örökértékű maradjon, akkor annak tolla, felelősségtudatának súlyától, menthetetlenül megbénul.

— Mit is tudnék felelni a sziporkázó megállapításokra — jegyezte meg derűsen Isac. — Korai megöregedésem bár nem tette még komoly próbára szellemi képességeimet, őszintén szólva, ebben a könnyen lángoló korszakban a könyvekkel valahogy úgy vagyok — és ezzel valószínűleg mások is így vannak —, hogy egy idő óta annyira telítve érzem magam a sok, nehéz gondolkodásra kényszerítő irodalmi alkotástól, hogy már tudatosan mellőzöm azokat. Eszerint inkább a könnyű, szórakoztató, vagy ha tetszik, a megrázó és lenyűgöző könyvek azok, amelyek után annyira sóvárgok. El sem hiszi, a múlt héten például, amikor Bukarestben jártam, újabb verseskötetem kiadása ügyében — nem említek nevet — egyik nagynevű prózáíró barátom asztalán egy eléggé viharvert Conan Doyle-detektívregény ékeskedett. Persze, ha rögvest nem ismertem volna magamra, minden további nélkül megkérdeztem volna tőle, mi jót is olvas mostanában. Így azonban jobbnak láttam, ha nem teszek neki említést a véletlenül megpillantott remekműről.

Sajnos, az igen érdekesnek indult eszmecserét egy deresedő, pirospozsgás, székelyföldi plébános szerény kopogtatása szakította félbe, aki egy színdarab eljárásával kapcsolatos engedély érdekében kereste föl Emil Isac költőt, az erdélyi színházak akkori főfelügyelőjét...

Octavian Șireagu

Harșia Teodor palettája

Évtizedek óta figyelem, mint dolgozik, hogyan látja és rendezi át vásznain és kartonjain a természetet; mit hangsúlyoz, és mi az, amit csupán pianisszimóban szólaltat meg a látottakból. Barátsággá melegedett ismeretségünk idestova egyidős a kolozsvári művészeti főiskolával, amely épp mostanság töltötte be huszonötödik évét. Engem Szolnay Mester beszélt rá a beiratkozásra, Harșiát meg tán Kovács Zoltán, az intézet első rektora vette rá, hogy végre hivatalosan, főiskolai végzettséggel is megalapozza mesterségét. Ha jól emlékszem, épp egymás mellett ültünk a felvételin, egyforma izgalommal láttunk hozzá a Hermész-fej lerajzolásához, s együtt örvendeztünk annak is, hogy kiállítói „előéletünkre“ való tekintettel egyenesen a nygyedvire vettek fel bennünket.

Nos, Harșia, ki legidősebb és legtapasztaltabb volt közöttünk, már a felvételin kitént egyéni felfogásával, még abba a rideg gipszfej-tanulmányba is belevitt valami sajátosságosan puha festőiséget. És éppen ez az egyéni útkeresés, ez az eredetiségért való szívós küzdelem volt az, amivel végül is egy formájában teljesen egységes és egyéni világot teremtett magának. Mindezt nem valamiféle trükkös sikerhajhászás, ügyeskedő igazodás révén érte el, hanem annak a tiszta lelkű embernek az őszinteségével, aki egyszerűen beszél, és igazat mond a világról.